

VERENIGING
"ORDE DER VERDRAAGZAMEN"

Kon. Goedgekeurd d.d. 22 februari 1958, nr. 58 - GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

Giro no. 468874 t.n.v. de Penningm. der "ODV", DEN HAAG

Uitsl. voor verslagen en abbon. Dovenetelweg 57^a 2555 TD 's-Gravenhage Tel. 070-684541

Secretariaat:

Talinglaan 21 2566 VN 's-Gravenhage Tel. 070- 634101

W E E K B L A D

=====

nadruk verboden

22e jaargang nr. 37

=====

9 juni 1978

x in de kantlijn betekent de vraag

- " " " " het antwoord

Goeden avond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar, denk dus zelf na over alles, wat gebracht wordt. Ons onderwerp voor heden werd bij het begin van het verenigingsjaar door u gesteld en draagt de titel:

FILOSOFIE IN DE PRAKTIJK

=====

Filosofie is schijnbaar strijdig met praxis. De meeste mensen zien filosofie eerder als een bespiegelen en zeggen daarom: filosofieën werkelijk in de praktijk brengen gaat niet.

Inderdaad zijn er heel wat voorbeelden te geven van dfilosofieën, die, wanneer men ze in de praktijk wilde omzetten, mis zijn gelopen. Want je kunt een filosofie nu eenmaal niet als een vast en onveranderlijk systeem gebruiken, ook al schijnen heel wat mensen dit te veronderstellen.

Een filosofie bezit immers alleen werkelijke waarde en betekenis, wanneer zij berust op een persoonlijke erkenning, die weer berust op een geesteshouding. Vanuit die geesteshouding vloeit dan 'n praxis voort, niet vanuit de stellingen per sé.

Toch poogt men vaak, een filosofie als een onveranderlijk systeem toe te passen. En dat loopt dan gemeenlijk verkeerd. Denk maar eens aan het socialisme, dat eveneens berust op een bepaalde filosofie, ook al is het gebaseerd op een reeks van sociale en economische gegevens. En al noemt men de basis dan Marxisme.

Ontleed echter de denkbeelden, waarop zo vele landen en mensen hun handelingen baseren en je wordt met het volgende gekonfronteerd:

Het marxisme in zich bestaat in feite uit een reeks filosofische stellingen t.a.v. sociale verhoudingen en baseert zich op het leven en werken binnen een industriestaat en wel in het bijzonder op relaties en ontwikkelingsmogelijkheden, zoals die indertijd in landen als Engeland en Duitsland voorhanden waren.

Men heeft dit systeem in Rusland het eerst toegepast. Gezien de geheel andere toestand van dit land was het toen reeds geen werkelijk marxisme meer. Vandaar waarschijnlijk, dat men nu spreekt over het "leninistisch marxisme", een term, die ongeveer even redelijk is als b.v. "rooms hindoeïsme."

In Rusland blijkt echter al snel, dat een filosofie als schema voor de werkelijkheid alleen maar te hanteren is, wanneer de basiswaarden, waarop de stellingen gebaseerd zijn, werkelijk overeenstemmen met de basiswaarden in het leven van degenen, die de leer proberen te volgen.

Op een soortgelijke wijze kun je het christendom bezien. Op zich is het, zoals trouwens ook de basisgedachten van het marxisme, erg mooi. Bij nader beschouwing blijkt, dat men op grond van de evangeliën al snel tot een soort verlossingsfilosofie is gekomen, waarbij men zegt: Wij behoeven het zelf niet meer te doen, want Jezus heeft het al voor ons gedaan. Wij behoeven ons alleen maar nederig aan God over te leveren en voor de rest onze zonden te bekennen. Wij zelf behoeven niets te doen dan dit.

Maar ja, zelfs wanneer je stelt, dat alles de wil Gods is, kunnen er nog onaangename dingen gebeuren, zoals het opkomen van een vlaag van kinderverlamming. Degene, die zijn christelijke filosofie aan de werkelijkheid probeert op te leggen, mompelt in een dergelijke geval iets over de wil des Heren en weigert daarom zelf voorzorgen te treffen.

De onaangename gevolgen worden dan stilzwijgend verwerkt als "de wil van God", ofschoon niemand kan bewijzen, of dit gods wil wel is. En toch zouden de mensen die gevolgen voor een groot deel kunnen verzwakken, voorkomen en de gevaren voor anderen kunnen beperken, wat volgens mij een van de eerste plichten der naastenliefde is.

Waaruit wel blijkt, dat een mens, die zijn filosofie niet aan de praktijk wil aanpassen, er beter aan zou doen, deze in de gehele praxis van het dagelijkse leven buiten beschouwing te laten. Want vergeet één ding niet: het christendom mag dan al op een geloof gebaseerd zijn, alles wat men in verband met de menselijke daden en mogelijkheden op grond daarvan beweert, staat niet in het evangelie zelf, maar is een filosofie, een gedachtenbouwwerk, dat volgelingen op basis van hun geloof hebben ontwikkeld.

De orde kent ook een filosofie, die o.m. stelt, dat je als mens of als geest altijd alle begrip moet hebben voor anderen, hun daden en beweegredenen, hun gedachten, zover je die kunt kennen.

Erg mooi. Maar stel nu niet, zoals sommigen geneigd zijn te doen, dat je op grond van deze aanvaarding ook zonder verzet alles hebt te aanvaarden, wat anderen je aandoen.

Er zijn mensen, die zichzelf verdraagzaam achten, omdat zij, wanneer zij een pak op hun donder krijgen van een paar opgeschoten jongens op straat, niet terug slaan maar roepen: Waarom doe je dat nu?

Het zal duidelijk zijn, dat een dergelijke benadering in een geval als het gestelde niet helpen zal en niets zal bijdragen tot wederkerig begrip. De enig juiste en verdraagzame houding in dergelijke gevallen bestaat uit een bewust en hard terugslaan, zonder haat of verwijt. Dat je terugslaat, is een kwestie van zelfverdediging, geen uiting van onverdraagzaamheid.

Onze denkwijze gaat bij dit alles uit van het volgende: Er bestaat op de aarde geen enkele waarheid, die volledig is. Er zijn altijd verborgen elementen en aanvullende gegevens noodzakelijk om een stelling tot een werkelijk de werkelijkheid omvattend geheel te maken.

Uit elke onvolledige waarheid, die desalniettemin als de enige en volledige waarheid wordt behandeld, ontstaan zowel in de mens als in de wereld, waarvan hij deel is, onevenwichtigheden.

Ons standpunt is dan ook: ga uit van je eigen besef van waarheid, van je eigen denken. Handel daarna zo goed je kunt, maar neem het een ander niet kwalijk, dat hij een andere denkwijze aanvaardt en op een andere wijze leeft, daar het zeer wel mogelijk is, dat deze alleen maar een ander deel van die zelfde waarheid erkent en volgt.

Probeer elkander te begrijpen en elkanders denken te beseffen. Dan kun je mogelijk samen verder gaan en zult dan over een groter deel van de waarheid beschikken, dan voor elk afzonderlijk tot dan bereikbaar was.

Wat volgens ons niet alleen een filosofie is, maar wel degelijk ook een praktische reeks mogelijkheden in zich draagt. Maar die praktijk ligt dan toch weer anders, dan vele volgelingen schijnen te denken. Wanneer je p.g., r.k., n.h. bent, vergt de verdraagzaamheid zeker niet, dat je nu ook naar kerkdiensten van alle andere richtingen zult gaan. Wel dien je van de beginselen van het geloof van de anderen kennis te nemen, wanneer je met volgelingen van een bepaalde richting te maken krijgt. Wat meer is, je zult ook moeten proberen er achter te komen, wat de mensen er toe brengt, juist op deze of gene wijze te denken, te geloven en daaraan een bepaalde handelwijze te verbinden ook nog.

Wanneer je te maken hebt met anders denkenden, is het van belang, dat je tenminste weet, waarop hun geloof en wijze van leven gebaseerd zijn. Anders kun je hen immers niet begrijpen, laat staan een verantwoord oordeel vormen omtrent deze mensen en hun mogelijkheden.

Wanneer u in uw land met gastarbeiders of etnisch vreemden te maken hebt, is het gemakkelijk genoeg hen alleen naar eigen maatstaven te beoordelen en vervolgens te zeggen, dat deze turken, algerijnen, marokkanen, spanjaarden enz. niet deugen.

Maar wanneer je eerlijk bent, moet je allereerst beseffen, dat die mensen uit een andere samenlevingsvorm stammen. Wanneer

je kunt begrijpen, wat voor hen de belangrijke levenswaarden zijn, hoe zij denken en geloven, blijkt opeens wel een kontakt en een wederkerige waardering mogelijk te zijn. Een goede samenwerking is dan zonder meer denkbaar.

Het feit alleen, dat een dergelijke mogelijkheid naar vele malen bewezen is, wel degelijk bestaat, brengt mij er toe te stellen, dat de filosofie, die onze orde de mensen tracht duidelijk te maken, wel degelijk in de praktijk van toepassing is, mits je bereid bent haar zelf t.a.v. anderen bij voortduring te hanteren, steeds weer uitgaande van zoveel mogelijk konstateerbare feiten en nooit uitgaande van veronderstellingen zonder meer.

Dit schijnt u zonder meer duidelijk te zijn en door u aanvaardbaar te worden geacht. Toch zijn er andere denkwijzen, waarbij een praktische benadering heel wat moeilijker wordt. Want wat is in feite een filosofie?

Je neemt een feit, of enkele feiten en verlangens, en extrapoleert dezen, je afvragende, wat zij zouden kunnen betekenen en wat daaruit zoal voort zou kunnen vloeien. Het is mogelijk op deze wijze torenhoge bouwwerken van gedachten op te trekken, die alleen de basisfeiten met de werkelijkheid gemeen hebben, of mogelijk zelfs alleen maar eens gemeen hadden.

Zelfs wanneer de gedachtengang op zich logisch en aanvaardbaar is, blijft de vraag bestaan, of het z.g. basisfeit wel juist is geïnterpreteerd, of men zich daarbij niet heeft laten verleiden tot een duiding, een interpretatie, die niet door de feiten zonder meer en apert bevestigd wordt.

Laat ons als voorbeeld weer 't christendom nemen. Het kleine steentje, waarop het gehele bouwwerk van deze leerstellingen berust, is een "Jezus is waarlijk de enig op aarde geboren zoon van God, die zich heeft opgeofferd voor de mensheid."

Men neemt het je zelfs kwalijk, wanneer je je hierbij af vraagt, of dit nu werkelijk wel zo is. Je kunt n.l. het gestelde geloven of afwijzen, maar niet menselijk aantonen.

Geloof je de basisstelling, dan zal ook al het andere wel aanvaardbaar zijn, tot zelfs alles, wat voorspeld is over de laatste oorlog tussen Gog en Magog, het duizendjarige rijk en al, wat men bij deze voorspellingen te pas pleegt te brengen.

Maar wanneer je vanuit een menselijk standpunt terecht de vraag kunt stellen, of dit alles wel op deze wijze waar kan zijn, betekent dit, dat alles, wat met dit geloof verbonden is, opeens niet meer zo vanzelfsprekend en aanvaardbaar is.

Wanneer u zegt, dat alle mensen eerlijk zijn, zodat u dus maatschappelijk bepaalde dingen kunt doen en bereiken, is dit volgens mij een filosofie, die geen praktische mogelijkheden in zich draagt, omdat niet alle mensen, zelfs in aanleg, werkelijk eerlijk blijken te zijn en uzelf dus door het poneren van een dergelijke stelling met een voorbijgaan aan uw ervaringen in het leven, in feite zelfs uzelf beliegt.

Mogelijk vraagt u zich af, aan welke filosofische punten men in de praktijk dan wel iets kan hebben. Ik zal u enkele eenvoudige punten opnoemen:

Elke mens is primair mens. Of dit waar is? Dat weet je in feite niet, maar de stelling als zodanig is zeer aanvaardbaar en bruikbaar, wanneer je met je medemensen te maken hebt. Want dan geldt, dat je in elke mens allereerst de menselijke waarden zult proberen te ontdekken en juist op deze waarden zult reageren. Eerst dan is volgens mij een redelijke harmonie tussen u en alle andere mensen mogelijk.

U meent, dat dit een praktische stelling is? U vergist zich. Het is een filosofische benadering. Want je kunt niet bewijzen, dat alle mensen in mogelijkheid enz. inderdaad gelijk of tenminste vergelijkbaar zijn.

Ik stel, dat er grondtrekken zijn, die alle mensen gemeen hebben en leid daaruit gelijkwaardigheid af. Maar er zijn heel wat mensen, die, niet alleen op grond van stellingen, maar ook op grond van hun interpretatie van enkele feiten, die gelijkwaardigheid juist ontkennen, zoals een glimmerig heer, die in het veen niet op een turfje ziet, maar wel boos wordt, wanneer gesteld wordt, dat alle mensen gelijkwaardig zijn.

Zijn stelling luidt: Een mens uit Nederland is meer waard dan iemand, die uit Ambon stamt, maar die is weer meer waard dan iemand, die uit Suriname komt. Dit terwijl er in uw land ook nog mensen wonen, die hij niet als zodanig wenst te beschouwen: die moeten alleen maar gaan en wel zo snel mogelijk.

Wat hij niet beseft, is, dat zijn stellingen eveneens op veronderstellingen en niet op feiten berusten, terwijl alle door hem als bewijs geciteerde feiten voor vele uitleggingen vatbaar zijn. Zoals de meeste mensen niet in staat zijn te beseffen, dat hun wereld niet aan de hand van feiten, maar aan de hand van filosofieën wordt geregeerd.

Indien u b.v. het beleid van uw huidige kabinet nagaat en ziet welke ideële feiten daarachter schuilgaan, blijkt u, dat de basis van alle pogingen en besluiten is gelegen in een denkbeeld omtrent de wereld en de mensheid, zoals die zouden moeten zijn - terwijl hetgeen wat verondersteld wordt in feite zo niet bestaat en vaak zelfs geheel niet tot de redelijke mogelijkheden behoort.

Toch proberen dergelijke mensen altijd weer hun filosofie om te zetten in een praktisch systeem. Wat inhoudt, dat zij voortdurend moeten schipperen en steeds weer hun eigen beginselen moeten verloochenen. Maar door dit geschipper kunnen zij, indien zij openstaan voor de feiten, mogelijk wel ontdekken, op welke punten hun ideaal te verwezenlijken is en welk deel daarvan altijd een droom zal moeten blijven.

Mensen koesteren vaak vreemde illusies, zoals de algemeen geldende mening omtrent democratie. Toch zal een ieder, die de feiten beseft, weten, dat een werkelijke democratie nu niet kan bestaan: Op het ogenblik, dat een ieder in een grote gemeenschap in alle gevallen het zijne wil bijdragen voor een besluit genomen wordt, zal dit besluit eerst genomen kunnen worden, wanneer het overbodig is geworden.

Dit geldt zeker op ogenblikken, dat voor de gemeenschap op korte termijn een beslissing genomen moet worden. Stel u voor, dat er brand uitbreekt. Tien mensen zijn bereid die te bestrijden, maar willen eerst wel even uitmaken, wie de ladder op zal gaan, wie de pomp zal bedienen, wie de slangen zal aansluiten en helpen slepen. Ik vrees, dat men, indien men in een noodgeval werkelijk dit alles nog even democratisch wil gaan regelen, ten hoogste de puinhopen zal kunnen nablussen, want meer blijft er tegen die tijd niet te doen.

Democratie is in feite niet haalbaar. Toch spreekt men in deze dagen steeds weer over democratie, inspraak e.d. Wat is dit dan werkelijk? De democratie, die men nu kent, is gebaseerd op de veronderstelling, dat alle mensen gelijkwaardig zijn, zodat ook alle mensen voldoende verstand hebben, om diegenen tot hun vertegenwoordigers te kiezen, die werkelijk de belangen van die kiezers verdedigen op feitelijke basis.

Wie de gang van zaken volgt en ziet, hoezeer denkbeelden en theorieën, die niet met de feiten stroken, overal een rol spelen, zal met mij eens zijn, dat de veronderstelling, waarop de z.g. parlementaire democratie is gebaseerd, niet met de feiten strookt en dat te veel wezenlijke feiten worden verwaarloosd uit behoefte eigen denkbeelden door te drijven.

Maar goed. Het volk kiest een vertegenwoordiging en deze op haar beurt geeft wetten. Een wet kan op zich heel goed zijn, daar zij richtlijnen geeft voor het maatschappelijke verkeer en in vele gevallen ook een bescherming van de gemeenschap ten doel heeft.

Stel dat er iemand komt, die stelt, dat de letter van de wet onaantastbaar is en dient te zijn. Ik stel, dat vanaf dat ogenblik de wet de mensen niet meer dient, maar regeert. Ik stel, dat er dan geen sprake meer is van enige democratie, van enige aanpassing aan de feiten, ja, zelfs geen sprake meer is of kan zijn. De wet wordt dan tot een denkbeeld, dat met de werkelijke feiten niet meer verbonden is, een soort ideaal, dat de mensen regeert zonder zich af te vragen, of het wel mogelijk is, aan dit ideaal als mens nog te beantwoorden onder de heersende omstandigheden. Er zijn heel wat landen, waar zich iets dergelijks afspeelt.

De konklusie is, dat elke filosofie, die in de praktijk moet worden omgezet, in de eerste plaats plooibaar dient te zijn. De denker dient voortdurend na te gaan, in hoeverre de grondslagen, waarvan men uitgaat, nog juist zijn en bovendien, of eigen veronderstellingen omtrent ontwikkelingen onder en gevolgen van deze praktijk stroken met de feiten en niet eigen ideaal in feite meer en meer onmogelijk maken.

Je kunt niet zo maar, zonder meer en vrijblijvend, gaan filosoferen en dan verwachten, dat je denkbeeld in de praktijk zal voldoen. Er is meer nodig dan een stelling alleen.

Stel, dat ik over God filosofer en zeg: Rond ons, lieve mensen, is een enorme kracht. Wij gaan die kracht nu rond ons samentrekken en haar gebruiken om er iets meer voort te brengen.

Let wel, het is een mooi verhaal, maar daarvoor bestaat op het ogenblik geen enkel bewijs. Ten hoogste kun je stellen:

er is leven, dus moet er wel een kracht zijn, die dit leven mogelijk maakt.

Stel, dat ik een kracht met u te samen weet op te wekken. Dan kunnen wij er nog steeds over strijden, wat die kracht in feite is, ook wanneer er resultaten zijn. Deze gevolgen van onze gezamenlijke inspanning bewijzen niet, dat ik gelijk heb met het door mij gestelde. Het enige, wat daarmee is aangetoond, is het feit, dat, uitgaande van mijn stelling, een mogelijkheid is ontstaan, waarbij een of andere kracht actief kon worden.

Het belangrijke, wat door een dergelijk bewijs ontstaat, is niet een bevestiging van theorieën, maar een mogelijkheid om feiten te erkennen en te ervaren en op grond daarvan mogelijk ook het beeld van toekomstige mogelijkheden aan te passen aan het bereikte.

Wanneer je de mensen spreekt over filosofie zijn er heel wat, die voornamelijk denken aan hele dikke boeken vol van vage vertogen. Maar wat zoudt u dan denken van b.v. het werk van Einstein? Hij berekent ook allerlei dingen, waarvan hij het bestaan niet aan kan tonen. Wat hij doet, is in feite middels een bepaalde vorm van de stekunde een filosofie opzetten omtrent verschijnselen en zo tot konklusies komen op grond van analogieën, terwijl hij over onvoldoende gegevens beschikt omtrent het wezen van de zaken, die hij hanteert.

Maar wat gebeurde er? Men gaat - dit is het mooie van de wetenschap - zijn theorieën, nadat men die ongeveer begrepen heeft, aan de feiten toetsen. Waarop blijkt dat een groot deel, maar niet het geheel, van het door de man gestelde met bewijzen kan worden onderlijnd. Waarop men zegt: voorlopig nemen wij de rest van het gestelde dan ook maar als waar aan, tot wij in staat zijn de juistheid of onjuistheid ervan te bewijzen.

In feit zegt men dus: zeker zijn wij niet, maar wanneer zoveel juist is, van hetgeen in die berekeningen verondersteld wordt, terwijl de berekeningen in zich geen fouten hebben, kan de rest van het gestelde mogelijk ook juist zijn. Wat voor ons betekent, dat wij bij onze benadering van de werkelijkheid voorlopig vanuit deze feiten en stellingen verder kunnen werken.

Men spreekt wel eens over wetenschap als exacte kennis. Maar hoeveel z.g. wetenschappen zijn in feite niet op een filosofie gebaseerd? Neem b.v. de sociale wetenschappen en alles, wat daarin omtrent het gedrag van de mens wordt verondersteld.

Er zijn zeker sociale gedrag patronen. Maar steeds weer blijkt ook, dat bij een betrekkelijk geringe wijziging van de levensomstandigheden een gehele verandering in menselijke reactie en gedrag ontstaat. Veranderingen, let wel, waarvoor niemand van de wetenschappelijke denkers een afdoende en steeds weer als juist bewijsbare verklaring bezit.

In dit geval handelt het zich voornamelijk om een reeks van aannemelijke, maar niet bewijsbare stellingen, die men in de praktijk probeert toe te passen. Maar alleen wanneer de resultaten van deze toepassing steeds weer vergeleken worden met de feiten, zal enig resultaat mogelijk zijn.

Eerst wanneer de stellingen steeds weer worden aangepast bij de gekonstateerde feiten, zal een dergelijke wetenschap op de duur voor de mensheid van werkelijke betekenis zijn en waarlijk algemeen bruikbaar worden.

Opvallend is het grote aantal mensen, dat bij zijn benadering van eigen bestaan pleegt uit te gaan van bepaalde onbewezen denkbeelden. Noem als voorbeeld hier het existentialisme. De basis hiervan is in wezen nogal eenvoudig en luidt ongeveer: ik besta, omdat ik besta. Omdat ik besta, dien ik mijn bestaan voor mijzelf aanvaardbaar te maken.

Maar daarmee neemt men geen genoegen, Men heeft een bepaald geloof, zekere onbewezen denkbeelden omtrent eigen leven en de wereld en redeneert in feite: Ik besta, door mijn bestaan bewijs ik de juistheid van mijn stellingen en dus moet ik, ja, kan ik niet anders dan handelen volgens mijn denkbeelden. Wat kan gaan vanaf een zich geheel dienstbaar weten aan een god of sociaal denkbeeld, tot een " ik moet van het leven zoveel genieten, als ik maar kan, want wanneer ik dood ben, is mijn kans daartoe voorbij" Waarbij die laatste denkers een ontstellende neiging vertonen al het mogelijke onmiddellijk te konsumeren en als het even kan bovendien op kosten van anderen.

Wanneer je ziet, wat de gevolgen van een dergelijke eenzijdige levenshouding is voor de betrokkenen en allen, met wie zij in kontakt komen, ben je geneigd te zeggen, dat de filosofie als zodanig mogelijk goed en aanvaardbaar is, maar dat het niet mogelijk is, dergelijke denkbeelden werkelijk in de praktijk om te zetten, zonder de stellingen in de filosofie daarmee gelijktijdig te ontkrachten.

Hoe je ook denkt, wanneer je denkbeelden om wilt zetten in de praktijk, zul je altijd weer gekonfronteerd worden met zulke feiten, waarmee in de opzet geen rekening werd gehouden. Dat je de betrekkelijkheid van een onbewezen denkbeeld of geloof leert aanvaarden, is belangrijk voor een mens.

Wanneer ik met u spreek over b.v. God, de kosmische krachten, die op ons inwerken en dergelijke zaken, spreek ik in vele gevallen over zaken, die voor mij beleefbaar waar zijn. Voor u blijven het denkbeelden. Zolang mijn filosofische betogen uw menselijk daags bestaan niet raken, is het schitterend. Op het ogenblik echter, dat ik aan mijn denkbeelden gedragsregels ga verbinden, beïnvloed ik uw houding tegenover het leven evenzeer als uw gedrag. Ik bepaald a.h.w. zonder feitelijke gronden, wat u van het leven meent te mogen verwachten, meent te mogen vergen van anderen e.d.

Stel ik mijn eigen denkbeelden desondanks als aboluut feit zonder enig bewijs te kunnen leveren, dan is, hetgeen ik doe, op zijn minst vraagwaardig. Want dan moet de stelling, de grondfilosofie worden aangepast aan de feiten. En niet, zoals zelfs onder mensen maar al te vaak gebeurt, de feiten door selectie en verdraaiing aangepast aan de theorie.

Een voorbeeld: De economie. Men zegt, dat deze een wetenschap is. Goed, maar dan wel een wetenschap, die zich baseert op het verleden en daaruit dan meent de toekomst te kunnen bepalen.

Dit komt overeen met de werkwijze van iemand op het

KNMI die stelt, dat op grond van de nu bekende gegevens omtrent drukverdeling en toestand van de atmosfeer over een week een bepaald weertype verwacht mag worden. De kans, dat hij het geheel of gedeeltelijk misheeft, is daarbij zelfs nu nog, met alle ter beschikking staande werktuigen en middelen, tamelijk groot. Houdt u hiermede rekening of vertrouwt u op deze predictie, dan is er nog geen man overboord. De betrokkene kan immers elke dag zijn verwachtingen nog corrigeren en aanpassen, terwijl de schade beperkt zal blijven tot een te grote bestelling van goederen of een nat pak. Wat nog aanvaardbaar is.

Wanneer een econoom echter een voorspelling waagt en daarbij meent te kunnen weten, wat over b.v. 20 jaren de noodzaken, behoeften en mogelijkheden van een volk in economische zin zullen zijn, dan zal een vergissing heel wat meer schade aanrichten. Zelfs op kortere termijn is het voorgekomen, dat men meer dan tweemaal de jaarbegroting van uwland heeft doen besteden aan voorzieningen en maatregelen, die uiteindelijk zinloos en overbodig bleken te zijn.

Dit komt wel zwaarder aan. Want wanneer dit kenbaar begint te worden, is er wel degelijk een groot probleem ontstaan, waarbij vele, soms zeer vele, mensen betrokken zijn. En toch zullen degenen, die de voorspelling deden, dan uit allerhande overwegingen voort willen gaan met hun oorspronkelijke plannen.

Een klein voorbeeld van voorspellingen, die tot grote moeilijkheden voerden, omdat men te ver vooruit plannen wilde maken. Een 20-tal jaren geleden stelde men, dat de gemiddelde groei van de bevolking de laatste tijd met een bepaald percentage toenam.

Dus, zo stelde men, is het noodzakelijk reeds nu de mogelijkheden tot het verstreken van onderwijs uit te breiden in overeenstemming met deze verwachtingen, wat neerkomt op het bouwen van x scholen en het opleiden van xx leerkrachten.

De feiten kunt u nu overzien: Op een bepaald ogenblik liep de geboortecurve niet meer gelijkmatig op, maar aarzelde en toonde zelfs enige neiging terug te gaan lopen. Iets, waarop economen niet gerekend hadden en wat ook door de beoefenaars van allerhande sociale wetenschappen niet verklaard kon worden, tenzij achteraf.

Het gevolg is, dat vele schoolgebouwen niet meer optimaal gebruikt kunnen worden en dus kostbaarder zijn voor de gemeenschap dan verwacht was. Het betekent, dat een groot deel van het zo ijverig geworven en opgeleide personeel - de leerkrachten - in feite werkeloos dreigt te worden. Je kunt natuurlijk de klassen wel wat kleiner gaan maken, maar de kans is toch wel heel groot, dat velen van degenen, die hun acte in deze tijd halen, nooit als onderwijzer zullen kunnen werken, ook al begeren zij dit meer dan al het andere.

Wat er op neerkomt, dat zij dan wel verder zullen moeten gaan studeren, dan wel een groot deel van hun toch voor de gemeenschap tamelijk kostbare opleiding teloor zien gaan. Iets, wat je voorlopig misschien nog wel kunt verbloemen door steeds weer " vernieuwingen " in het onderwijs aan te brengen, maar niet

ongedaan kunt maken. Waarbij bovendien het gevaar dreigt, dat het onderwijs als geheel, maatschappelijk gezien, steeds slechter wordt.

Kunt u mij volgen? U meent mogelijk, dat dergelijke problemen alles behalve filosofisch zijn. Maar overweeg dan het volgende: ik kan op een enkele kiezelsteen van feiten een toren tot aan de hemel bouwen van logisch schijnende verklaringen, veronderstellingen enz. Maar zodra ik die veronderstellingen in de praktijk ga brengen, liggen de zaken anders.

Ik kan b.v. uitgaan van het woord wijsheid - sofia -, dat in filosofie mede aanwezig is en stellen: In alle mensen is wijsheid t.m. rudimentair aanwezig. Daar van de mensen steeds meer wijsheid geëist zal worden in een samenleving, die steeds complexer wordt, zal de mens gemiddeld voortdurend wijzer worden.

Een mooi redenering, maar gelijktijdig iets, wat in de praktijk een drogrede blijkt te zijn en wel hierom: deze rudimentaire wijsheid, zoal aanwezig, zal zich niet bij alle mensen gelijktijdig of gelijkelijk ontwikkelen. Degenen, bij wie zich deze wijsheid het minste ontwikkelt, zullen de neiging hebben zich middels andere middelen toch te laten gelden.

Zij doorzien daarbij de werkelijke situatie en hun werkelijke mogelijkheden veel minder en scheppen dus steeds meer konfliktsituaties, die anderen met hun wijsheid niet ongedaan kunnen maken. Hoe groter het aantal konflikt situaties, waar aan ook de grootste wijsheid weinig kan veranderen, hoe kleiner de kans, dat steeds meer mensen zullen leren hun eigen lot te bepalen en de feiten in de wereld onder ogen te zien.

Waarbij u mij kunt tegenwerpen, dat ook dit een soort filosofie is, die niet noodzakelijk op feiten berust, terwijl ik u kan wijzen op vele verschijnselen in de wereld van heden, die mijn gelijk schijnen te onderstrepen.

Maar dan blijf je doorzagen en dat is niet nodig. Voor mij waar, voor u veronderstelling, ofschoon soms door vreemde verschijnselen aanvaardbaar gemaakt, is het volgende: Uw aardse leven van heden is het resultaat van een opeenvolgende reeks van levens en periode van leven in de sferen.

Alles, wat u nu bent, is dus de somma van alle levens in het verleden, plus het geheel van al uw stoffelijke mogelijkheden en indoctrinaties in het heden.

Is dit, menselijk gezien, een vaststelling? Welneen. Het is een filosofie. Want ik ga uit van een veronderstelling, die voor sommige feiten mogelijk waarschijnlijk genoemd kan worden, maar niet zonder meer en geheel bewezen is en bouw daarop een reeks van in zich logische beweringen op, die alleen zinvol kunnen zijn, wanneer mijn punt van uitgang juist en waar is.

In dit geval kan ik stellen, dat ik de waarheid van het gestelde heb bewezen voor mijzelf. Maar u zegt dit nog steeds niets. En dit brengt ons tot een nieuwe moeilijkheid.

Zodra wij te maken hebben met een feitelijke zekerheid, die wij voortdurend aan anderen kunnen demonstreren, kunnen wij deze ook zonder meer als feit hanteren.

Op het ogenblik, dat wij een zekerheid bezitten, die wij niet kunnen aantonen of demonstreren, moeten wij erkennen, dat het geheel van deze zekerheid t.a.v. van anderen niet meer waard is dan een veronderstelling, terwijl het geheel van ons logische betoog in dezelfde grootorde moet worden ingeschat.

Wat er voor ons b.v. op neer komt, dat ons meest logische betoog omtrent onze wereld, onze mogelijkheden enz. voor een ander niet meer dan een filosofie zal blijven, tenzij ons verhaal door bewijzen onderstreept kan worden. En dit laatste is niet altijd even eenvoudig, zeker wanneer het gaat om een bewijs, dat voor meerdere personen tegelijk en onweerlegbaar moet zijn.

Een goede filosoof beseft dan ook, dat zijn stellingen niet alleen gebaseerd moeten zijn op verklaringen en zaken, die hijzelf juist acht, of veronderstellingen omtrent hetgeen zou moeten gebeuren, maar mede uit dient te gaan, van hetgeen hijzelf is en datgene, wat zijn wereld van dit alles ervaart.

Wat ons brengt tot de vraag: Wat ben ik? Wat wil ik? Wat kan ik? Want dit zijn de drie basisvragen, waarvan je ook als filosoof steeds uit moet gaan.

Wat je denkt te zijn, is een veronderstelling. Want de meeste mensen weten zelf niet eens zeker, wie en wat zij zijn. Maar ook hetgeen je wilt, is vaak niet zonder meer te vatten. Want een mens wil vaak bepaalde dingen niet om henzelf, maar omdat zij in feite een symbool zijn voor zaken, waaraan men zichzelf mogelijk niet eens toestaat bewust te denken.

En de vraag "wat kan ik?" is ook moeilijk te beantwoorden, daar de meeste mensen op bepaalde gebieden lijden aan zelfonderschatting of zelfoverschatting.

Probeer echter dit alles zo juist als voor jou mogelijk is te beseffen. Voor je je dan met je filosofieën bezig gaat houden, stel je vervolgens: om werkelijk te leven dien ik over voldoende levensenergie en levensvreugde te beschikken.

Dit betekent, dat ik het geheel van mijn activiteiten steeds weer zal moeten aanpassen aan mijn werkelijke mogelijkheden en mijn ontspanning dien te zoeken op een wijze, die voor mij de meest juiste, maar vooral ook de meest rustgevende is.

In de derde plaatst stel je dan: ik kan anderen nooit verbeteren, wanneer ik zelf innerlijk niet de kracht, de rust, de harmonie bezit, om eerst zelve dit betere tot stand te brengen. Ik kan anderen immers alleen werkelijk helpen door hen voor te doen, wat tot hun eigen harmonie en geluk zou kunnen bijdragen.

Het heeft weinig zin, anderen steeds weer te verkondigen, wat zij zouden moeten doen, wanneer je niet allereerst en met het bewijs van je eigen wijze van leven aan kunt tonen, dat het ook voor hen zinvol kan zijn uw verkondigingen en gedachtingen verder te volgen.

Heel wat mensen zullen na enig nadenken tegen deze laatste stelling bezwaren opperen. Want het betekent b.v., dat een christen in de eerste plaats zelf een mens moet zijn, die voortdurend en zonder uitzonderingen zijn naasten lief heeft, voor hij dit anderen moet of kan prediken, terwijl hij bovendien voor allen kenbaar moet maken, dat hij door deze wijze van leven gelukkiger is en zich meer verbonden gevoelt met de Vader

en door hetgeen hij voor anderen kenbaar in het leven bereikt voor zich of anderen, bovendien een verklaring kan geven omtrent de praktische betekenis van zijn geloof.

Mensen zullen zeggen, dat ik nu te zware eisen stel. Maar men zal het met mij eens zijn, dat dit wel de meest ideale toestand zou betekenen.

Ik zeg dus in feite, dat een politicus, die bepaalde stellingen verkondigt omtrent noodzaken, die zaken in feite alleen aan anderen mag opleggen, wanneer hij aan zichzelf aantoonst, dat dit haalbaar, doenlijk, mogelijk is, terwijl men daarbij gelukkig kan zijn en zijn energie bij kan behouden.

Maar ja, welke staatsman, die bepaalde noodzaken bepleit, denkt er over, eerst zelfs eens altijd met het openbaar vervoer te reizen, zelf eerst eens in eigen inkomen te korten? En welke staatsman is bereid, zijn macht en inkomen te delen met anderen, zodat er zonder kosten voor het volk meer ministers komen en meer politici hun loopbaan met een ministerschap kunnen bekronen? Welke vakbondsleider is bereid, zelf aan alle eisen te beantwoorden, die hij anderen voortdurend voorlegt? Dat lijkt mij moeilijk te verwezenlijken.

Een volgend punt: een mens heeft ook een innerlijk leven, een innerlijke persoonlijkheid. Een filosoof, die het geheel van zijn gedachtengangen alleen op spitsvondigheden baseert, zal altijd tekort schieten in zowel menselijkheid als werkelijkheidsmogelijkheid. Om werkelijk goed te kunnen filosoferen moet je ook datgene, wat in je wezen bestaat - je innerlijk dus - mede in je denkwijze tot uitdrukking brengen.

Verder is het ook voor de filosoof noodzakelijk te blijven beseffen, dat alles, wat je weergeeft, maar een beperkt deel is van je innerlijk erkennen. Juist wanneer je deze onvolledigheid voortdurend blijft beseffen, is er minder kans, dat je op je eigen woorden verliefd wordt en zul je door voortdurend pogen steeds meer van je innerlijke waarheid leren uitdrukken en op voor anderen aanvaardbare wijze gestalte te geven.

Alleen op deze wijze ontstaan dan de feiten, waardoor je filosofieën steeds beter gefundeerd aan de wereld kunnen worden voorgelegd en bovendien je gedachten ook een verdere uitwerking krijgen en ook voor jou tot een nieuw beseffen kunnen voeren.

Alles, wat geen directe betrekking heeft op uw eigen leven, uw relaties met de mensheid of uw innerlijk leven, ervaren en eventuele beleving of erkenning van geestelijke waarden is, ook filosofisch, voor u en anderen in feite waardeloos.

Strijdt niet over onbewijsbaarheden, zoals de mensen, die eens hier in de buurt vele maanden met woorden streden, over de vraag, hoeveel engelen wel zouden kunnen dansen op de punt van een naald. Als je het al over naalden wilt hebben, besef dan liever, dat mensen daarop kunnen gaan zitten en dat dit een kenbaar effect heeft, waarvoor een verklaring uit de feiten gezocht kan worden.

Vermijdt zoveel mogelijk in alle filosofische beschouwingen het onnutte. Laat u desnoods soms meevoeren door de schoonheid van uw veronderstellingen, maar voor u die anderen voorlegt, moet u zich eerst afvragen, wat de werkelijkheid is.

en in hoeverre het door u veronderstelde ooit waarheid zou kunnen zijn of worden.

Besef de betrekkelijkheid van vele van uw uitspraken. U kunt b.v. stellen, dat u een vrij mens bent. Maar bent u werkelijk zo vrij? In feite bent u door allerlei dingen gebonden, tot het ritme van dag en nacht, want je kunt niet om middernacht in de zon gaan liggen, wanneer je dit wilt.

Rond u is een wereld, die uw vrijheid eveneens aan banden legt. U kunt nu morgen wel denken: het is er vandaag weer voor, dus ik ga een lekker streaken, maar voor u het weet, staat er een agent voor u, die uw naaktheid bedekt en iets mompelt over strafbare schennis van de openbare eerbaarheid. Waarbij overigens mag worden aangemerkt, dat in uw dagen de eerbaarheid kennelijk niet zo snel geschonden wordt als in een nabij verleden.

Kortom: besef, dat de filosofie het denksysteem is, waarbinnen wij ons bewegen en van waaruit wij mogelijk de wereld benaderen. Maar voor je dit systeem om kunt zetten in de praktijk, of zelfs maar als mogelijk toe te passen kunt beschouwen, dien je het wel te ontdoen van alle stellingen en zaken, die geen directe relatie hebben met het heden.

Eerst het geraamte van de feiten, waarmede wij te maken hebben en de kenbare mogelijkheden daarin, plus de veronderstellingen, die wij aan de feiten menen te kunnen toetsen.

Beschouw alle andere aspecten in uw filosofie als mogelijk spierweefsel, dat voortbewegen alleen mogelijk kan maken, wanneer er eerst een stevig geraamte aanwezig is. Wees niet bang anderen om een bewijs te vragen, voor hetgeen zij u als feit en zekerheid voorleggen, zonder dit aan te tonen. Indien iemand u zegt, dat Jezus zelf in de kerk de mensen zegent, antwoord hen dan: ik zal dit geloven, wanneer ik het bewijs daarvoor heb kunnen zien, b.v. dat er een zieke geneest op onverklaarbare wijze.

Men zal u dan voorhouden, dat dit geen goed verlangen is, dat je God niet moogt uitdagen. Mijn weervraag zal dan luiden, waarom dit eigenlijk niet mag. God heeft mij de rede gegeven, nietwaar? Is het dan niet logisch, dat ik een dergelijk bewijs vraag, wanneer de basis van het gehele christendom ligt in de stelling, dat Jezus zich ook nu nog en bij voortduring bezig houdt met het heil der mensheid? Dit terwijl men stelt, dat deze Jezus als Zoon van God in feite almachtig is en zich in liefde steeds weer bekommeren zal om een ieder, die zich in nederige onderwerping tot Hem wendt? Ik onderwerp mij nederig aan Jezus en vraag hem, mij te bewijzen, dat ik dit terecht doe.

Wanneer een kerk mij iets als waarheid voorhoudt, zo mag ik toch tenminste verlangen, dat dit kenbaar, beleefbaar voor mij zal worden? En degene, die dit als een uitdaging van God zegt te beschouwen en mij dit zou willen verbieden, zeg ik: Hoe moet ik u vertrouwen, wanneer u mij iets als onomstotelijke waarheid voorlegt, maar mij gelijktijdig wilt verbieden de feiten te toetsen?

Volgens mij zal een filosofie of leer, die op een dergelijke wijze een innerlijk konflikt probeert te vermijden, hiermede

haar eigen onbetrouwbaarheid en onjuistheid aantonen.

Wanneer wij naar het marxisme zien, waar ik overigens niets op tegen zou kunnen hebben, zo valt mij de situatie op in marxistische staten als Rusland, Polen e.d.

Hier is het marxisme een soort regeringsgeloof geworden. Deze mensen zeggen, dat je op die manier beter leeft, meer waard bent, meer kunt presteren, gelukkiger kunt zijn en vrijer, meer jezelf zult kunnen zijn.

Maar wanneer er dan iemand komt, die het niet geheel met hen eens is, of bepaalde zaken wil controleren, zegt men daar niet: kom maar op met je gegevens en argumenten en wij zullen je duidelijk maken, waarom je ongelijk hebt, maar spreken zij over een aantasten van de veiligheid van de staat en dwingen je de eerste tien jaren in afzondering hout te hakken of dergelijke bezigheden te verrichten, zonder ooit aan het woord te kunnen komen.

Voor mij is dit onaanvaardbaar. Volgens mij bewijst het systeem hier vanuit zichzelf, dat het niet praktisch, juist, blijvend waar en dagelijks hanteerbaar is.

Wanneer een dergelijke systeem echter wel bereid is openlijk het ongelijk van critici aan te tonen en eigen praxis op basis van de behoeften van alle mensen en niet alleen volgens de behoeften en verlangens van een ambtelijk apparaat blijkt te willen aanpassen aan de actuele omstandigheden, dan is het voor mij een levend organisme. Dan is de filosofie, die in het geheel steeds aanwezig is, opeens mede een praktisch werkend beginsel geworden.

Ik kan u met dergelijke voorbeelden overstromen, zoals mensen, die zo aan hun onthechting hechten, dat zij elke aantasting daarvan beschouwen als een reden om zichzelf of anderen te vernietigen e.d.

Weet u trouwens, wat het verschil is tussen een vroom boeddhist en een dictator? De boeddhist steekt zichzelf in brand, wanneer volgens hem alles verkeerd gaat, de dictator steekt al het andere in brand en een sigaar op. Wat cynisch moge klinken, maar de waarheid zeer benadert.

Maar u kunt mogelijk zelf het een en ander ontdekken. U wordt steeds weer met bepaalde denkwijzen gekonfronteerd, die bij een poging tot verwerkelijking niet haalbaar blijken te zijn. Probeer de reden hiervoor te vinden. In de meeste gevallen zult u zien, dat de praktijken, waarmee men het denkbeeld probeert waar te maken, niet juist zijn. Wat er op neer komt, dat men anders zou moeten handelen en werken.

Besef dan, dat een systeem van denken, dat een dergelijke aanpassing aan de praktijk uitsluit, nimmer van werkelijke betekenis kan zijn voor de mensheid. Zelfs indien het verder grote geestelijke waarden en waarheden omvat, kan het voor de mensen, inclusief de volgelingen, alleen maar ellende veroorzaken.

Wat mij tot de eindconclusie van deze inleiding voert: Elke filosofie kan in de praktijk gebracht worden, zolang men bereid blijft, haar aan de praktijk te toetsen en voortdurend te vernieuwen in praktijk, zowel als begripsinhoud.

Slechts de voortdurende vernieuwing van het denkproces en de filosofische opbouw kan slechts in dat geval een perfect

besef veroorzaken, waarin idealen, denkwijzen en daden gelijkwaardige uitingen van een het hetzelfde wezen en besef zijn.

Zolang dit niet mogelijk blijkt, doe je er beter aan de filosofie te laten staan, waar zij thuis behoort: in een kastje, desnoods naast Tarzan, waardoor je er kennis van kunt nemen, zonder gelijktijdig je werkelijkheidszin en beleving door het onbewezen denkbeeld te laten beheersen. De invloeden van het ik door onbewezen denkbeelden is voor mij aanvaardbaar, maar een geheel daardoor beheerst worden niet.

Heeft iemand onder u reeds nu kommentaar?

x Wat is de plaats van het aspect offer? Vele mensen hebben zich opgeofferd voor een idee. Ook Jezus' dood was een soort mens-offer. Hieraan is toch een weten verbonden?

- Is het een weten of een veronderstelling? Vanuit de Christus gezien veronderstellen wij, dat het een weten was. Ik kan, vanuit de geest, nu wel zeggen, dat Hij er zich van bewust was, toen het zich voltrok en dus een doel daarmee bereikte, maar bewijzen kan ik het niet. Ik kan het zelfs niet aanvaardbaar maken, tenzij op grond van een algemeen geloof. Het blijft dus een bewering.

Maar mogelijk kunnen wij dit offerprincipe nog anders bezien: In de oorlog was er in uw land het verzet. Of het een doelmatig en goed of onbeholpen burgerlijk verzet is geweest, doet niet ter zake in dit verband.

De mensen dachten: wanneer wij de bezetter kunnen bestrijden en uiteindelijk verdrijven, dan zal ons volk vrij zijn. Zij dachten daarbij aan dit volk als een eenheid.

Heel wat mensen hebben voor dit ideaal - want dat was het - hun leven geofferd. Maar kijk nu eens naar de feiten van vandaag en vraag u af, of zij hun leven ook geofferd zouden hebben, wanneer zij dit alles geweten zouden hebben.

Bent u er van overtuigd, dat deze mensen hun leven gevaagd en gegeven zouden hebben, wanneer zij van alle feiten - o.m. die te Londen - geheel op de hoogte waren geweest en bovendien rekening hadden gehouden met de mentaliteit van de gemeenschap, waarin zij leefden?

Mogelijk vindt u het gemeen, dit zo te stellen. Maar ik tracht duidelijk te maken, dat vele offers gebracht worden op grond van denkbeelden, die met de feiten weinig of niets te maken hebben, zodat er heel vaak nutteloze offers worden gebracht en nutteloze offers worden gevergd, ofschoon later steeds weer blijkt, dat deze offers overbodig, ja, zelfs onzinnig waren - ook al wil men dit dan niet waar hebben.

Later zal men de strijdigheden meestal wel rechtvaardigen en het verhaal aanpassen aan de behoeften. Dan zegt men niet meer, dat Jezus is gestorven om konsekvent mens te blijven met de mensen en geen stap terug te doen i.v.m. de waarheid, die Hij verkondigd had - en met wonderen onderlijnd en aanvaardbaar gemaakt. Dan heet het opeens: Hij is gestorven om met Zijn Bloed de wereld te verlossen. Waarbij ik mij afvraag, waarom Jezus zelf dit dan niet nadrukkelijk ook zijn apostelen gezegd heeft.

Maar ja, juist wanneer men offers vraagt van anderen,

pleegt men woorden, die het recht daartoe schijnen te geven, aan andere, vereerde figuren toe te schrijven en geeft men voor feiten en mogelijkheden te kennen, die men in feite niet kent.

Dan uit je veronderstellingen, waarvan je zelf zou kunnen weten, dat zij onjuist zijn, alleen om zo de offers, die je van anderen vergt, te rechtvaardigen.

Want een mens wil maar al te vaak zijn eigen visie ten koste van alles doorvoeren en vervalst daarom de feiten, de werkelijkheid, of hanteert denkbeelden en stellingen, die met de bestaande werkelijkheid maar heel weinig gemeen hebben.

Vanuit dit standpunt meen ik te mogen stellen: Het offer is voor een mens ongetwijfeld de hoogste bevestiging, die hij zijn overtuiging mee kan geven. Maar op het ogenblik, dat een filosofie dergelijke offers gaat eisen, zonder dat deze offers werkelijk zinvol zijn, is de filosofie fout, maar ook het offer vergeefs.

Volgens mij is het belangrijk, dit vergeefs zijn van vele offers ook te erkennen, omdat je alleen zo een verandering in de denkwijzen en benaderingswijze van de werkelijkheid tot stand kunt brengen.

Het offeren op zich is mogelijk heel mooi en goed, maar dan liggen deze kwalificaties toch wel in een zeer persoonlijke sfeer en zelfs dan meen ik, dat een offer alleen aanvaardbaar mag worden geacht, wanneer het wordt gezien als het enige middel om naar een besepte mogelijkheid te streven.

x Is de verrijdeling van het zoonsoffer werkelijk gebeurd? Is er werkelijk een engel gekomen en het mes beetgehouden, of is dit een verhaal?

- Dat is deels wel een verhaal. Het zal u bekend zijn, dat in de dagen van Abraham in vele erediensten kinderooffers werden gebracht.

Het zal u evenzeer duidelijk zijn, dat een vader, die zijn eerstgeboren zoon moet offeren, zijn erfgenaam, daar zeker binnen de gebruiken en opvattingen van die tijd niet bepaald gelukkig zal zijn.

De man heeft beloofd, zijn zoon te offeren, maar loopt nog steeds te dubben van "zal ik wel... zal ik niet...". Want hij is het zeker nog niet met zichzelf eens daarover. Maar zijn vrouw, bang voor de wraak van God, dringt er op aan. Dus sjokt hij, nog steeds aarzelend en ongelukkig naar boven toe en ziet opeens in de struiken een ram.

Waarop de man onmiddellijk reageert met een: Dat zal wel Gods wil zijn, dus zal ik de ram offeren en mijn zoon behouden. Waarop hij onder dankgebeden het arme dier slacht en vervolgens zijn zoon beveelt: kom mee, wij gaan weer naar huis.

De vrouw was natuurlijk wel blij, maar wilde toch wel haring of kuit hebben. Waarop Ram - om van alle vrouwelijke bijgelovigheid voorgoed bevrijd te zijn - tot zijn vrouw sprak: Ik had het mes al klaar om Izaak te offeren, toen er een engel kwam, die mij tegenhield en een ram wees, die ik geofferd heb.

Met andere woorden: het is mijn schuld niet, dat het zo gegaan is, dus praat er verder maar niet over. Iets wat wel meer gebeurt, ook als het om andere dingen gaat.

Het is eenvoudigweg een voorbeeld van de manier, die

mensen hebben om zich van bepaalde zaken af te maken door de verantwoordelijkheid af te schuiven op dingen of machten, die er in feite niets mee te maken hebben.

Lees nauwkeurig de verklaringen, die de verschillende staatslieden op aarde voortdurend uitgeven en u zult deze benadering steeds weer ontmoeten: het belang van de vrede, de noden van ons volk, de rechten van de mens komen steeds weer opdraven om zaken te rechtvaardigen, die in feite heel wat minder edel zijn, dan zij op deze wijze klinken.

U zult zelfs te horen krijgen, dat de een in feite de wil van God volvoert door een vorm van neokolonialisme te bedrijven, of ten onrechte grondgebied te bezetten, terwijl de ander alleen maar de wil van zijn God zegt uit te voeren, wanneer hij die man die maar niet wil begrijpen, dat hij toe moet geven met de meest onmenselijke middelen probeert te verpletteren.

Zoals men u zal zeggen, dat het bevrijden van blanken in levensgevaar de reden van een ingrijpen in een intern geschil in Afrika was en gezwezen wordt over de zakelijke belangen bij de koperwinning ter plaatse, die men echter het eerst heeft "bevrijd". Laat staan, dat men toe zal geven, zelfs tegen zichzelf, dat die kopermijnen uiteindelijk veel belangrijker waren dan de mensenlevens, die men gered heeft.

Menig offer wordt dus gebracht onder omstandigheden, die men verzwijgt en uit overwegingen, die toch wel sterk verschillen van de redenen, die men later aan dit offer zal verbinden.

Ik ben er van overtuigd, dat vele offers in de geschiedenis der mensheid, of zij nu voorkomen in de bijbel of in de vaderlandse geschiedenis, niets te maken hebben met de weergave en de doorvoor gegeven redenen als trouw aan god, vaderlandslievende overwegingen enz.

Ik kan mij zelfs voorstellen, dat Kenau de wallen is opgegaan, niet omdat zij zo nodig heldhaftig haar stad wilde verdedigen, maar omdat zij die slappeling van een vent van haar eindelijk wel eens wilde laten bemerken, wat een grote nul hij feitelijk was.

Indien u rekening houdt met dit alles, zelfs maar als mogelijkheid, komen wij naar ik meen de ware feiten wat nader. Vergeet zeker niet, dat een filosofie in feite altijd een reeks van veronderstellingen, terwijl een vaderlandse geschiedenis een soort filosofie is over de grootheid, die een bepaald volk vroeger bezeten zou kunnen hebben, wanneer het niet alles gedaan had, wat het werkelijk gedaan heeft.

Dergelijke verhalen dreigen de mens te vervreemden van de werkelijkheid, vooral de werkelijkheid in het heden. En zoals ik reeds opmerkte: het is vooral deze vervreemding van de feiten en mogelijkheden, die waarlijk bestaan, die wij moeten vermijden.

Zeg niet, dat het hele verhaal over het zoonsoffer onzin is. Er zijn mogelijk mensen, die het belangrijk vinden. Wel moet men steeds bereid zijn duidelijk te maken, dat het voor u geen gelijke betekenis kan bezitten, omdat u meent, dat zove el saillante gegevens zijn weggelaten of veranderd, zoveel werd schoongespraat ook, dat voor u dit beeld twijfelachtig

van waarde blijft.

Voldoende?

x Hoe dit te rijmen met het begrip predestinatie?

- Indien alles voorbeschikt is, kan ik rustig alles doen, wat ik wil of goed acht, want uiteindelijk zal toch alleen datgene gebeuren, wat gebeuren moet. Probeer dan dus maar, zo goed mogelijk voor jezelf te zorgen. Wanneer jij daarin dan slaagt en anderen daarvan ellende hebben, gaat het jou immers niet aan. Geniet er van, want zo was het beschikt, dus u bent in generlei wijze aansprakelijk te stellen.

Wonderlijk, dat juist de mensen, die aan predestinatie geloven, in bepaalde gemeenten menen, dat dit betekent, dat je niet moet ingrijpen. Want indien alles vaststaat, kun je heus doen, wat maar mogelijk is, zelfs je kinderen in laten enten tegen kinderverlamming. Dan ben je tegenover je medemensen tenminste verantwoord en wat God beschikt heeft, gebeurt toch wel

Maar ja, zo zijn de mensen vaak: zij durven voor zich de konsekwenties niet te trekken uit de geloofsstellingen en filosofieën, die zij hebben opgebouwd. Iets, waartegen ik in mijn inleiding, zoals u bemerkt hebt, steeds weer bezwaar maakte.

En gaat u nu maar eerst even pauzeren. Tot Straks.

-0-0-0-0-0-0-

Vrienden,

Wij gaan nu allereerst voort met de vragen, die schriftelijk zijn gesteld.

x Vindt u, dat de griekse filosofie, van b.v. Sokrates, nog relevant is in onze huidige leefsituatie?

- Voor de oude grieken betekende dit denken een aanvaarden van de bestaande situatie, waarbij de innerlijke kracht van de mens mede bepalend blijft voor de situatie, waarin hij verkeert en zijn relatie met al, wat rond hem is.

Voor de griekse denker betekende de filosofie een middel om hogere waarden te leren kennen en beseffen en gelijktijdig los te komen van een pantheon vol goden, waarin men eigenlijk maar half geloofde. Je komt tot een aanvaarden van de leefsituatie en ook de eigen omstandigheden, zodat men zich niet meer nutteloos te weer stelt tegen het onvermijdelijke.

In deze zin: los komen van leerstelligheden, waarin je niet werkelijk gelooft en leren betrouwen op je innerlijk, dat de oude filosofieën ook nu nog nuttig kunnen zijn.

Wel dienen wij te beseffen, dat in de leringen van Sokrates en wat dat betreft ook van zijn leerlingen als Plato en vele andere oude filosofen stellingen en verklaringen voor zullen komen, die in het licht van de hedendaagse kennis niet meer te handhaven zijn. Maar de tendens lijkt mij ook nu nog zo waar en belangrijk, dat zij voor de hedendaagse mens grote betekenis kan hebben en kan bijdragen tot het bereiken van een grotere zelfkennis.

De klassieke filosofie is volgens mij voor de hedendaagse mensen wel degelijk nog van betekenis, mits men bereid is alle daarin voorkomende gegevens ook aan te passen aan de bestaande toestand, wereldsituatie en het moderne denkpatroon.

x Wanneer men Socrates vraagt, waarom hij bepaalde dingen zegt, antwoordt hij: De daimon in mij heeft mij dit ingegeven.

- De daimon is een term, die gelieerd kan zijn met begrippen van licht, maar ook van geestelijk wezen. Niet demon in de negatieve zin, maar ziel, werkelijke persoonlijkheid.

Wat betekent, dat Socrates, zoals elke goede filosoof zou moeten doen, spreekt vanuit een innerlijk weten en beseffen, maar het beseffen dan wel degelijk aanpast bij de situatie, waarin hijzelf zich bevindt en waarin ook zijn toehoorders zich plegen te bevinden.

Hij stelt in feite: In mij bestaat een kracht, waardoor het mij mogelijk wordt de zaken op een bepaalde wijze te benaderen en te beleven. Waarnemende wat mijn wereld op dit ogenblik in mijn ogen is en wat mijn mogelijkheden en situatie is, kom ik daardoor tot deze uitspraak.

Wat wel een juiste, maar wat omslachtige weergave is van zijn bedoeling. Maar de filosofen, die spraken in de Stoa, kenden een soort verbaal steno, zoals u nu, maar op andere wijze nog steeds gebruikt. Daimon was de korte aanduiding voor ziel, zielekracht en bezielzijn door een hoger wezen.

U spreekt in deze dagen zonder na te denken over ingewikkelde zaken als Uno, Eeg enz. En later zullen de mensen zich ongetwijfeld af vragen, wat een heiligverklarde ooit bedoelde, toen hij tot het volk sprak: wij moeten onze verplichtingen tegenover de nato, de uno en de eeg ten volle nakomen.

x Wat je als werkelijkheid ervaart, schijnt afhankelijk van je eigen interpretatie van die werkelijkheid.

- Juist gesteld. De werkelijkheid, die u ervaart, wordt immers niet alleen bepaald door feiten, maar ook door de emotionele interpretatie van de feiten. Deze interpretatie verandert dan wel niet de werkelijkheid, maar wel de betekenis, die zij voor u krijgt.

Een cru voorbeeld: Er zijn masochisten, voor wie pijniging in feite een vorm van verukking betekent. Er zijn echter mensen, die deze beleving niet kennen en een zelfde pijn wordt voor hen dan het grootste onrecht, dat zij zich voor kunnen stellen, een aantasting van hun persoonlijkheid enz.

Hetzelfde feit in beide gevallen, maar de betekenis wijzigt zich en daardoor de beleving plus de gevolgen, die men persoonlijk daaraan verbindt.

Vergeet hierbij niet, dat de feiten er desondanks zijn. Je kunt stellen, dat het leven, zoals jij dit ondergaat, voor een groot deel voortkomt uit je eigen denken. Dit is waar. Maar het betekent nog niet, dat je, door het wijzigen van je gedachten, ook de feiten zonder meer kunt veranderen. Je komt dan tot een paradoxale verklaring, waarbij je aan de ene kant je wereld nog steeds beleeft als een werkelijkheid en aan de andere kant stelt, dat zij geheel onderworpen is aan jouw denken. In de geest is dit waar, niet in de stof.

Uw denken is gebaseerd op een besef van mogelijkheden, de wereld buiten u is gebaseerd op wetmatigheden. Je kunt beseften mogelijkheden nooit verwezenlijken, wanneer dit in strijd zou zijn met de in je levende wetmatigheden of die van je wereld. In de stof kun je je wereld dus niet geheel aanpassen aan denkenbeelden. Ga dus altijd na, of een verandering in je eigen denken ook werkelijk je mogelijkheden in die wereld wijzigt en neem dit niet als vanzelfspreken aan.

Blijkt het experiment te slagen, dan hebt u te maken met iets, wat men wel magie noemt. Magie berust op het vermogen, krachten, die in en rond je bestaan, zodanig te transformeren, dat zij materieel actief op kunnen treden binnen de grenzen en wetten, die de stof beheersen.

x Is de oosterse filosofie van oorzaak en gevolg juist?

- Op zich juist: wanneer ik iets als oorzaak erken, zal ik trachten het gevolg daaraan te verbinden, ervaar ik iets, dan zal ik trachten de oorzaak hiervoor te leren kennen.

Feit: ik loop met het hoofd tegen de muur. Gevolg: buil. De verklaring van het feit op zich kan dan gewijzigd worden van een " mijn ogen deugen niet " tot een " God wilde het ", of de stelling, dat de muur u vijandig was. De verklaringen zijn waarschijnlijk niet geheel juist, het vaststaande feit is de buil.

Wanneer ik een situatie als oorzakelijk erken, blijken er echter meerdere reactiemogelijkheden te zijn, elk met een ander gevolg. Fatalistisch afwachten wat komt is dus zinloos, aanvaarden wat is en overwegen, welke keuze nu openstaat, is de meest juiste reactie. Alle oorzaak en gevolg zijn voor ons door feiten verbonden, i.c. : de muur en ook ikzelf moesten op een plaats te samen komen, voor de buil kon ontstaan.

Mijn bezwaar tegen de interpretatie van deze filosofie berust niet in haar stellingen, maar in de neiging in gevolgen als niet te veranderen of te beïnvloeden te aanvaarden, voor zij feit - en daarmee weer oorzaak - zijn geworden.

Ik moet gaan besluiten. Ik heb getracht u duidelijk te maken, dat filosofie een benadering van de werkelijkheid betekent, zodat het voor een ieder belangrijk is, allereerst de feiten te erkennen, zoals zij zijn om dan, op grond daarvan, een zo groot mogelijke harmonie met anderen op te bouwen, ongeacht de verschillen in werkelijkheidsbenadering.

Filosofie is vaak erg mooi en interessant. Je kunt zelfs stellen, dat op een bepaalde wijze de aarde weer tot een paradijs kan worden. maar dan mag je niet vergeten, dat je ook nu nog te maken hebt met Adam, Eva, de slang en mogelijke fruithandel. Kortom: de feiten, zoals wij die kennen, maken onze filosofie dan niet feitelijk mogelijk. Daarom is het belangrijk, dat u ook een filosofie, die voor u persoonlijk geheel bevredigend is, slechts voor uzelf hanteert en t.a.v. de buitenwereld slechts zover, als zij in feiten die ook voor anderen kenbaar zijn, om te zetten is, zonder daarbij de in u beseften betekenis en waarde te verliezen. Feiten dus, die noch de innerlijke vrijheid, noch de vrijheid van denken en handelen van anderen geweld aandoen.

Goeden avond.

(sterk bekort)

d.d. 2 juni 1978